

From: Anne Länsman-Magga <anne.lansman-magga@samediggi.fi>
Sent: 13. maaliskuuta 2020 12:15
To: Kirjaamo TEM; Vartio Eeva (TEM)
Subject: Saamelaiskäräjien lausunto
Attachments: 349d.a.22020 lausunto työttömyysturva ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanon järjestämisestä.pdf

Hei,

liitteenä Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanon järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Dearvuođaiguin | Terveisin | Best wishes

Anne Länsman-Magga

Sosiála- ja dearvasvuodačálli/Sosiaali- ja terveystieteeri/ Social Affairs and Health Secretary

Sámediggi | Saamelaiskäräjät | The Sámi Parliament

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos

Sajos | FI-99870 Anár | Inari

tel. 010 839 3128 | +358 40 182 9998

www.samediggi.fi | www.sajos.fi

Twitter [@Saamelaiskaraja](https://twitter.com/Saamelaiskaraja)

Facebook [@Saamelaiskarajat](https://facebook.com/Saamelaiskarajat)

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi
eeva.vartio@tem.fi

Asia Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanon järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Viite Lausuntopyyntö 20.1.2020

1. Saamelaiskäräjien esitykset

1. Saamelaiskäräjät pyytää työ- ja elinkeinoministeriötä järjestämään saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun käsillä olevasta lakimuutoksesta, jolla on merkittäviä vaikutuksia saamelaisten kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyen
2. Työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanoa koskevan toimivallan siirto TE-toimistoilta Kelalle ja työttömyyskassalle ei saa heikentää saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista. Saamen kielilaki (1086/2003), joka antaa saamelaisille oikeuden asioida saamen kielellä (inarin-, koltan ja pohjoissaamen kielillä) laissa mainituissa valtionhallinnon viranomaisissa, ei koske työttömyyskassoja. Tämä on merkittävä heikennys saamelaisten kielellisiin oikeuksiin ja oikeusturvaan
3. Saamelaiskulttuuria ja perinteistä elinkeinotoimintaa koskeva erityisosaaminen on turvattava kaikissa työttömyysturvan ja vuorotteluvapaajärjestelmän toimeenpanoon osallistuvissa toimielimissä. Osaamisen kehittämistä ja välittymistä on vahvistettava hallinnollisin erityisjärjestelyin. Toimivallan jakaminen työ- ja elinkeinotoimiston, Kelan ja työttömyyskassojen kesken sekä toimintojen valtakunnallinen keskittäminen eivät saa johtaa siihen, että poronhoidon ja muiden perinteisten saamelaiselinkeinojen harjoittajien asema heikkenee työttömyysturvan osalta. Toimivallan ja työnjaon muutos ei saa heikentää saamelaiskulttuurin harjoittamismahdollisuuksia
4. Työttömyysturvan ja vuorotteluvapaajärjestelmää koskevan asiankäsitteilyn ja päätöksenteon tueksi on yhteistyössä Saamelaiskäräjien ja perinteisten elinkeinojen edustajatahojen kanssa laadittava menettelytapaohjeet, jotka huomioivat nykyistä paremmin saamelaiselinkeinojen erityispiirteet
5. Tiedotukseen, sen tehokkuuteen ja saavutettavuuteen, saamelaisväestön osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota

2. Tausta

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanon järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi. Keskeisimmät siirrettävät tehtävät liittyvä sen ratkaisemiseen, onko työnhakija työtön ja mikä vaikutus työnhakijan opinnoilla tai yritystoiminnalla on hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta.

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, vuorotteluvapaalakia, julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annettua lakia sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annettua lakia. Työ- ja elinkeinotoimistoille nykyisin kuuluvaa päätösvaltaa työttömyysetuuden ja vuorottelukorvauksen maksamisen edellytysten ratkaisemisesta siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille. Työ- ja elinkeinotoimisto päättäisi edelleen työttömyysturvaseuraamusten asettamisesta sekä sellaisista työvoimapolitiittista harkintaa sisältävistä asioista, jotka ovat tarkoituksenmukaista säilyttää työvoimaviranomaisen päätösvallassa.

Perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. 17 §:n 3 momentin tarkoittamana saamelaisten kulttuurina ja perinteisinä elinkeinoina pidetään poronhoitoa, kalastusta, metsästystä, keräilyä ja saamelaista käsityötä sekä näiden nykyaikaisia harjoittamisen muotoja. Pykälä pitää sisällään myös saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon, joka edellyttää saamelaiskulttuurin, mukaan lukien saamelaisten perinteisten elinkeinojen, turvaamista siten, että edellytykset kulttuuriin harjoittamiselle säilyvät myös tulevaisuudessa. Heikentämiskiello koskee kaikkia viranomaisia sekä muita julkista valtaa käyttäviä organisaatioita. Lisäksi YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 27 artiklan mukaan saamelaisilta ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan ja käyttää omaa kieltään.

3. Saamelaiskäräjien huomiot luonnoksesta

3.1. Saamelaiskäräjät pyytää työ- ja elinkeinoministeriötä järjestämään saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun käsillä olevasta asiasta

Saamelaiskäräjät esittää, että työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanon järjestämistä koskevaa lainsäädäntöä uudistettaessa ja palveluita kehitettäessä tulee ottaa huomioon Saamelaiskäräjien näkemykset ja sallia tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi sellaiset positiiviset erityistoimet, joilla voidaan turvata ja edistää niin saamelaisten oikeuksia ja asemaa alkuperäiskansana, saamelaisten mahdollisuutta harjoittaa kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan sekä myös saamelaisten kielellisiä oikeuksia.

3.2. Työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanoa koskevan toimivallan siirto TE-toimistoilta Kelalle ja työttömyyskassalle ei saa heikentää saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista

Kansaneläkelaitos ja työ- ja elinkeinotoimistot kuuluvat saamen kielilain (1086/2003) soveltamisalaan. Saamen kielilaissa säädetään saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Saamen kielilain tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädettyä saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lakiuudistuksen

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

myötä työ- ja elinkeinotoimistoille nykyisin kuuluvaa päätösvaltaa työttömyysetuuden ja vuorottelukorvauksen maksamisen edellytysten ratkaisemisesta siirrettäisiin Kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille. Lakimuutoksessa tulee huomioida tehtävien siirtyessä toisille viranomaisille, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet heikkene. Työttömyyskassoihin ei sovelleta saamen kielilakia, joten tehtävien siirtyessä niiltä osin jää epäselväksi, miten turvataan saamelaisen mahdollisuus käyttää saamen kieltä.

Lakiuudistuksien myötä suunnitteilla on myös, että työ- ja elinkeinotoimistolle jääviä tehtäviä keskitetään valtakunnallisesti. Saamen kielilain keskeinen soveltamisala on saamelaisten kotiseutualue, jossa viranomaisille säädetään erityisiä velvollisuuksia koskien kielellisiä oikeuksia. Tehtäviä keskittäessä valtakunnalliseksi ja niiden poistuessa saamelaisten kotiseutualueelta pitää huolehtia, että saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat myös saamen kielilaissa mainittujen viranomaisten keskitetysti tuottamissa palveluissa. Lakiesityksen 2 luku 1§ mukaan työttömyysetuuteen oikeutuksen yhtenä ehtona on, että henkilö asioi työ- ja elinkeinotoimistossa toimiston edellyttämällä tavalla. Tämän säädöksen tulee sisältää myös mahdollisuus asioida saamen kielillä ja kulttuurin sekä harjoittamansa perinteisen elinkeinon kannalta tarkoituksenmukaisilla tavoilla. Tämä tarkoittaa tasapuolisesti kaikkia kolmea Suomessa puhuttua saamen kieltä: inarin-, koltan ja pohjoissaamen kieltä.

Uudistuksen tarkoituksena on mm. parantaa palveluiden saatavuutta, laatua ja monipuolisuutta. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että useiden eri selvityksien perusteella saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat heikosti. Apulaisoikeuskansleri on ratkaisun (OKV/1161/1/2018) mukaan Kela on laiminlyönyt saamenkielisten palvelujen kehittämisen perustuslain ja saamen kielilain edellyttämällä tavalla sen saamenkielisen verkkoasiointimahdollisuuden puuttuessa. Nyt meneillään olevan uudistuksen myötä tulee Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan ei vain huolehtia, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet heikkenisi, mutta myös kehittää laaja-alaisesti saamenkielisiä palveluita ja erityisesti verkkoasiointimahdollisuuksia.

3.3. Saamelaiskäräjät esittää, että saamelaiskulttuuria ja perinteistä elinkeinotoimintaa koskeva erityisosaaminen turvataan ja sitä vahvistetaan työvoimapolitiittisten lausuntojen laatimisessa sekä työttömyysturvan ja vuorotteluvapaaajärjestelmän mukaisia asioita koskevassa käsittelyssä sekä päätöksenteossa

Saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen liittyy monia erityispiirteitä, jotka edellyttävät erityisosaamista työttömyysturvasta ja vuorotteluvapaaajärjestelmästä päätettäessä sekä erillisiä toimintaohjeita. Kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi, saamelaisten perinteistä elinkeinotoimintaa koskevaa osaamista on vahvistettava ja keskitettävä toimialasektorit ylittävään koordinaatioyksikköön. Tätä kautta voidaan turvata se, että mainittujen ammattiryhmien osalta asiat tulevat asiantuntevasti, kohtuullisesti sekä lainsäädännössä määriteltyjen käsittelyaikojen sisällä käsitellyksi. Lisäksi tarvitaan organisaatioiden läpileikkaavaa osaamista asiakastyössä ja palveluohjauksessa, jotta turvataan saamelaisen asiakkaan oikeutusturvan ja kielellisten oikeuksien toteutuminen. Työttömyysturvan toimeenpanoa koskevissa hallinnollisissa järjestelyissä, käytännöissä ja ohjeistuksessa on turvattava osaavat ja tarkoituksenmukaiset käsittelyprosessit ja ratkaisukäytännöt, ettei niiden kautta heikennetä saamelaisen kulttuurin ja siihen lukeutuvien

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

perinteisten elinkeinojen harjoittamisedellytyksiä. Koska kyse on monessa mielessä erityisosaamisesta, on välttämätöntä varmistaa rakenne, toimintamalli ja resurssit, jotka mahdollistavat riittävän valtakunnallisen saamelaisen erityisosaamisen syntymisen sekä välittymisen paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla.

3.4. Saamelaiskäräjät esittää, että työttömyysturvaa ja vuorotteluvapaajärjestelmää koskevan asiankäsittelyn ja päätöksenteon tueksi on yhteistyössä Saamelaiskäräjien ja perinteisten elinkeinojen edustajatahojen kanssa laadittava menettelytapaohjeet, jotka huomioivat nykyistä paremmin saamelaiselinkeinojen erityispiirteet

Saamelaisten perinteisten elinkeinonharjoittajien työttömyysturvan määräytymiseen liittyy monia ongelmia ja epäkohtia, jotka tulisi ratkaista. Niitä on selvitetty Kelan tutkimusosaston toimesta (Faurie: Saamalainen Kelan asiakkaana 75/2011). Selvityksen mukaisesti erityisesti poronhoitajien oman työssä työllistymisen, työssäoloehdon ja työtulon laskennan osalta on monia tulkinnanvaraisuuksia ja suoranaisia ongelmia. Poroelinkeinoon tulojen ja työllistymisen säännönmukainen määritelmä ei aina vastaa niiden todellisuutta, kuten siitä muodostuvia todellisia tuloja tai elinkeinon harjoittamisen kulttuurista merkitystä. Elinkeinoon työllistävyyden ja tulojen määrittely on vaikeaa työn ja tulojen kausiluonteisuuden sekä paliskuntakohtaisten toimintatapojen erojen vuoksi. Kausiluonteisen työllistävyyden, pienten tulojen ja huonojen lisäansiomahdollisuuksien vuoksi perinteisten elinkeinojen harjoittajien työttömyysturva jää usein hyvin pieneksi. Poronhoitotöitä ei myöskään huomioida esimerkiksi laskettaessa alle 25-vuotiaaan työssäolohtoa, millä on merkitystä arvioitaessa hänen työttömyysturva-oikeuttaan.

Tämän vuoksi on tärkeää, että työttömyysturvalainsäädännön toimeenpano-ohjeet, joita STM sekä erityisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ovat laatineet otetaan uuteen käsittelyyn ja niitä muokataan paremmin tarkoituksenmukaisiksi perinteisten elinkeinonharjoittajien todellisten tilanteiden kannalta. Etenkin määrittelyt, jotka liittyvät muuhun kuin työsuhteessa tehtyyn työhön, yrittäjyyden päätoimisuuteen ja sivutoimisuuteen sekä työllistävyyteen tulisi arvioida uudelleen. On huomattava, että eri valtionhallinnon viranomaiset määrittelevät poronhoidon taloudellista merkitystä harjoittajalle eri tavoin (puhdas tuotto, lukuporojen määrä, työpäivien määrä, liiketoiminnan tuotto). Mikään näistä ei yksistään määritä kattavasti porotalouden taloudellista ja työllistävyysvaikutusta, vaan niiden määrittelyyn tulisi soveltaa uusia menetelmiä. Vastaavasti jako palkattomaan työskentelyyn yrityksessä tai palkattomaan yleishyödylliseen työhön tai talkootyöhön eivät sovellu sinällään poronhoidon tilanteisiin.

Yritystoiminnan päätoimisuutta koskeva arviointi perustuu nykyisen käytännön mukaisesti työllistävyydestä saatavaan näyttöön ja kokonaisharkintaan. Tämän ratkaisee työ- ja elinkeinotoimisto. Työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä voi olla vaatimus porotalouden lakkauttamisesta, vaikka sen tosiasiallinen taloudellinen ja työllistävä merkitys on marginaalinen. Yrittäjäaseman tulkintaan vaikuttaa henkilön mahdollinen YEL- tai MYEL-vakuutus, työskentely yrityksessä tai yksityisenä elinkeinonharjoittajana, oma ja perheenjäsenen omistusosuus tai henkilön asema yrityksessä. Yrittäjällä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen, jos työllistyminen

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

yritystoiminnassa on päätoimista. Sivutoimisesti yritystoiminnassa työllistyvällä saattaa olla oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen.

Käytännössä perinteisten saamelaiselinkeinojen harjoittaminen edellyttää yrityksen perustamista. Porotalouden ja muuta perinteistä elinkeinotoimintaa säännellään samoin laein ja periaattein kuin mitä tahansa muutakin Suomessa harjoitettavaa yritystoimintaa, eikä saamelaisten perinteisten elinkeinojen erityispiirteitä ja -tarpeita tai kulttuurista merkitystä ole tunnustettu eikä huomioitu riittävästi. Saamelaiselinkeinoon harjoittamiseen kuuluva yritystoiminta perustuu luonnon kiertokulkuun ja siihen liittyy usein töiden ja tulojen kausiluontoisuus sekä epäsäännölliset ja -tyypilliset työtajat. Työn kausiluonteisuuden vuoksi saamelaiselinkeinojen harjoittajat voivat olla osan vuodesta työttöminä. Vastaavasti avoimia työpaikkoja on saamelaisten kotiseutualueella vähän ja näin ollen perinteisen saamelaiselinkeinoon harjoittajan työllistyminen osaksi vuodesta muihin tehtäviin voi olla vaikeaa.

Työvoimapoliittisesti moitittavana pidettävä menettelyjen sääntelyssä ja harkinnanvaraisten arviointien ohjeistuksessa on huomioitava saamelaiskulttuurin heikentämiskiello. Työttömyysturvan seuraamisjärjestelmässä on periaatteena, että itse aiheutetusta työttömyydestä tai työttömyyden pitkittyessä aiheutuu työttömyysetuuden menettäminen määräajaksi tai toistaiseksi. Etuuden voi menettää määräajaksi työstä eroamisen ja erottamisen, työstä kieltäytymisen sekä työllistymissuunnitelman ja työllistymistä edistävien palveluihin liittyvien laiminlyöntien vuoksi. Mikäli työnhakija toistuvasti menettelee moitittavasti, hän menettää oikeuden työttömyysetuuteen toistaiseksi. Lainsäädännössä, lainsäädännön perusteluissa sekä ratkaisutyön ohjeissa ja menettelytapaohjeissa on otettava huomioon positiiviset erityistoimet vastaamaan saamelaiselinkeinojen erityistarpeita, jotta saamelaiskulttuurin ja siihen lukeutuvien perinteisten elinkeinojen harjoittaminen ei nähdä moitittavana toimintana työvoimapoliittisissa ratkaisuisissa.

Saamelaisten perinteisille elinkeinoille on tyypillistä myös alhainen tulotaso verrattuna elinkeinon työllistävyyyteen. Saamelaiselinkeinoista saatava tuotto on usein epävakaata, sillä siihen vaikuttavat monet sellaiset ilmiöt, joihin ei voida etukäteen varautua. Esimerkiksi talven poikkeuksellinen lumitilanne yhdistettynä edellisen kesän ja syksyn kylmyyteen sekä kuivuuteen vaikuttavat poronhoidon tulokseen useita vuosia eteenpäin. Edellä mainituista syistä perinteisen elinkeinon harjoittamiseen liittyvä yritystoiminta on riskialtista eikä aina takaa säännöllistä toimeentuloa yrittäjälle. Saamelaiskäräjät on erityisen huolissaan vähävaraisten perinteisten elinkeinojen harjoittajien kyvystä varautua taloudellisesti poikkeuksellisiin olosuhteisiin sekä saada elinkeinostaan riittävä toimeentulo.

Erityisen ongelmalliseksi saamelaisten oikeusturvan kannalta voi muodostua se, että TE-toimiston antamaan työvoimapoliittiseen lausuntoon ei voi hakea muutosta. Perinteisiä elinkeinoja koskeviin erityiskysymyksiin liittyvä harkinta voi perustua riittämättömään tietoon tai virheellisiin tulkintoihin riippuen kulloisenkin viranomaisen osaamisesta. Muutoksenhakuprosessi muutoksenhakulautakunnan ja sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan kautta on usein aikaa vievä prosessi ja edellyttää hakijalta erityisiä asiointitaitoja. Asiakkaan taloudellinen asema voi vaarantua sen vuoksi tarpeettomasti, mikä on erityisen huolestuttavaa, kun yhtenä lakimuutoksen tavoitteena on yksinkertaistaa asiointia ja helpottaa lyhytaikaistakin työllistymistä.

Lakimuutoksen arvioidaan edistävän työttömyysetuuskäsittelyn digitalisaatiokehitystä, kun samanaikaisesti uudistetaan työ- ja elinkeinotoimistojen asiakastietojärjestelmä ja työttömyysetuuden

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

maksajat kehittävät samanaikaisesti omia toimeenpanojärjestelmiään ja -prosessejaan. Yhteneväinen ohjeistus ja ratkaisukäytäntö ovat ensiarvoisen tärkeitä saamelaisen henkilön oikeusturvan kannalta.

3.5. Tiedotukseen, sen tehokkuuteen ja saavutettavuuteen, saamelaisväestön osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota

Muutoksessa on kiinnitettävä tiedotukseen erityistä huomiota, jotta saamelaiset asiakkaat osaavat hakeutua palveluiden piiriin ja jotta heiden oikeusturvansa varmistuu. Saamelaiset eivät aina ole tietoisia palveluista ja kynnys niiden hakemiseen voi olla suuri. Nämä voivat heikentää saamenkielisten asiakkaiden palveluihin hakeutumista. Työttömyysturvan ulkopuolelle jääminen siihen oikeutetulla henkilöllä, on merkittävä taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin riskitekijä. Asianmukaisen, saamenkielisen ja kulttuuriset erityispiirteet huomioivan tiedottamisen kautta turvataan saamen kansalaisten yhdenvertaista asemaa ja mahdollisuuksia työttömyysturvan sujuvaan käyttöön sekä edistetään saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista.

4. Työttömyysturvaa ja sen toimeenpanoa koskevan lainsäädännön ja sen soveltamisen kehittäminen vastaamaan saamelaiselinkeinojen erityistarpeita

Saamelaiskäräjien mukaan työttömyysturvaa koskevassa sääntelyssä tulee ottaa huomioon saamelaiselinkeinojen erityispiirteet ja kulttuurinen merkitys sekä tukea saamelaisten mahdollisuutta ansaita toimeentulonsa perinteisillä elinkeinoillaan. Perinteisten saamelaiselinkeinojen merkitys koko saamelaiskulttuurille on suuri, sillä ne kannattelevat saamen kieltä ja kulttuuria toimimalla luonnollisina saamen kielen käyttöympäristöinä sekä paikkoina siirtää elinkeinoon liittyvää termistöä, saamelaisten perinteistä tietoa, luontosuhdetta, yhteisöllisyyttä sekä saamelaiskulttuuriin kuuluvia muita elementtejä sukupolvelta toiselle. Edellä mainitut saamelaiskulttuurin elementit säilyvät ja siirtyvät tuleville sukupolville ainoastaan aktiivisessa käytössä ja näin ollen on erityisen tärkeää, ettei lainsäädännöllä ja hallinnollisilla toimilla tietoisesti tai tiedostamatta aseteta saamelaisia tilanteeseen, jossa perinteisten elinkeinojen harjoittamisedellytykset heikkenevät. Saamelaiselinkeinojen harjoittamisedellytysten heikkeneminen tarkoittaisi siten koko kulttuurin harjoittamisedellytysten heikkenemistä. Saamelaiskäräjät haluaa erityisesti painottaa, että oikeus saamelaiskulttuurin nauttimiseen on ylisukupolvisia eli saamelaisilla on oikeus harjoittaa kulttuuriaan tänä päivänä, mutta myös mahdollisuuksia siirtää kulttuuria tuleville sukupolville lain ja julkisen vallan suojaamana.

Saamelaisten hyvinvoinnin edistämisen kannalta perinteisten saamelaiselinkeinojen harjoittamisedellytysten turvaaminen on ratkaisevassa asemassa, sillä negatiiviset muutokset elinkeinojen harjoittamisedellytyksissä voivat kumuloitua toimeentulovajeeksi ja kanavoitua joko suoraan tai välillisesti saamelaisyhteisön sosiaaliseen pahoinvointiin ja lisääntyneisiin palvelutarpeisiin. Niin ikään negatiiviset muutokset elinkeinojen harjoittamisedellytyksissä vaikuttavat merkittäväällä tavalla saamelaisten psyykkiseen jaksamiseen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa asuvien saamelaisten itsemurhien ehkäisy suunnitelmassa on todettu,

13.3.2020

Dnro: 349/D.a.2/2020

että kansainvälisten itsemurhatutkimusten mukaan itsemurhat liittyvät osaltaan yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Suunnitelmassa todetaan, että saamelaisille aiheuttaa erityisesti toivottomuutta se, että heidän elämänsä keskeisesti vaikuttavia päätöksiä tehdään ilman, että heille annetaan tosiasiallisesti mahdollisuus vaikuttaa niihin. Erityisen vakavia ja kauaskantoisia päätökset ovat silloin, kun ne kohdistuvat saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisen kannalta tärkeisiin asioihin.

Saamelaiskäräjät painottaa, että työttömyysturvalainsäädännön ja -palvelujen kehittäminen edellyttää saamelaisten perinteisten elinkeinojen sekä niihin liittyvien saamelaisten erityistarpeiden entistä parempaa ymmärtämistä ja huomioimista. Tästä syystä työttömyysturva-oikeuden ratkaisemisessa ja työttömyysetuuden maksamisen edellytyksissä on huomioitava saamelaiskulttuurin heikennyskielto. Sääntely ei saa johtaa siihen, että saamalainen henkilö joutuu jonkin etuuden tai tuen piiriin pääsemisen vuoksi luopumaan esimerkiksi poroistaan ja sitä kautta omasta kulttuuristaan, kuten työttömyysturvavaseuraamusten perusteella on joissakin tapauksissa käynyt.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Anne Länsman-Magga
sosiaali- ja terveyssihteeri

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet elinkeinosihteeri Sarita Kämäräinen, kieliturvasihteeri Anne Kirste Aikio ja suunnittelija Lydia Heikkilä.

Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 13.3.2020 kuultuaan I ja II varapuheenjohtajaa.